

Překlad básně
je připsán
Jiřímu Kolářovi

Přeložili
Josef Hiršal
a
Josef Forbelský

I Všechny tyto verše, nadiktované sladkou múzou, jsou kroky bloudícího poutníka; jsou to kroky ztracené v spleť samotě, jsou to verše naplněné inspirací. Ó vznešený vévodo, jenž obklopen houfem oštěpů svých lovců (oštěpů připomínajících hradbu jedlových větví, jako diamantovým címburím korunovanou zářícím zahroceným kovem) vyjždíš na lov do hor (pokrytých bílým sněhem, a proto nahánějících strach nebi, které se rozpomíná na svůj dávný boj s giganty, syny Země, a strachuje se, aby tyto převysoké hory nebyly novými giganty, tentokrát giganty z křišťálu, ježto jsou pokryty sněhem), do hor, kde lovecký roh, násoben ozvěnou, vábí ti na dosah zvěř a ta, ležíc pak mrtva na zemi, barví její povrch svou krví a znetvořuje její podobu – tolik je zvěře, že se sotva vejde na zemi –, až posléze krvavou pěnou ztísní vody řeky Tormesu, u níž pořádáš svůj lov,

13 Ó vznešený vévodo, opři o jasan jasan svého oštěpu; s jeho hrotu bude skapávat krev, která zanedlouho rudě zbarví sníh pokrývající zemi, zatímco horalé (dle starého loveckého zvyku) zavěsí na tvrdé duby a urostlé sosny (na stromy, které svým věkem téměř mohou soutěžit se skalisky) lovecké trofeje, snad strašnou hlavu medvěda, kterého jsi probodl svým zářícím oštěpem a který jako by chtěl políbit, vděčen tvé ruce, rukojeť též zbraně, která mu přinesla smrt.

26 Ó vévodo plný slávy, až odložíš zbraň a za vznešený baldachýn zvolíš některý posvátný dub a za velebný stolec, příslušející tvému majestátu, vysoký břeh pramene, v jehož vodách uhasíš svou žhavou únavu, dej spočí-

Vévodovi z Béjaru

I Kroky poutníka, všechny z bludné dále, jsou sladkou múzou verše diktované v samotě neslychané:

ztracené jedny, druhé s inspirací.
Ó ty, v oštěpů těsném obklíčení
– hradbami jedlí, dýmavými valy –
lovce v horách, jichž, gigantů, se děsí
nebe, z křišťálu v sněžném obrnění;
kde roh, ozvěnou znásobiv své znění,
ti vábí zvěř, jež – na zbarvené zemi
mrtva, jen tvaru znetvoření hledá –
pěnový korál Tormesu pak předá:
o jasan opři jasan – na svém břitu
vypotí krev a v nepatrné chvíli

15 znachoví sníh, dřív bílý,
zatím co mírný horal zavěsí tu
tvrdému dubu, jedli v rozvichření
– těm živým sokům skalín –
znak děsíci už z dále,
medvěda, který líbal probodený
rukojeť tvého kopí, jež se třeptá,
– až svatost dubu stínem nahradí ti
vznos baldachýnu: zřídla vodopádu
vysoký lem se na majestát změní
stolce, na němž tvé božství každý zdraví –
vévodo plný slávy!
únavu žhavou utiš v jeho chladu,

nout svým údům na louce pokryté pírem a dopřej na chvíli mé hbité noze, aby tě vyhledala (hbité – harmonické – noze mého verše; mé vlastní hbité noze mluví k tobě, aby tě opěvala; hbité noze poutníka, hrdiny mé básně, která je ti též zasvěcena) – zatímco budeš ležet v trávě, svol, abych tě opěval svými verši – dopřej, aby tě dostihla tato noha, která zasvětila své kroky královskému řetězu zdobícímu tvůj štít.

- 33 Nechť vězení nebo urozené a jemné pouto tohoto řetězu pocítí toho, jehož svoboda byla pronásledována osudem, protože potom Múza Euterpé, má skromná lyrická múza, vděčná ti za ochranu, rozezvučí svůj sladký libý nástroj, svou flétnu – oslaví tě sladkými verši –, i kdyby se odmlčela polnice Fámy.

a odevzdav své údy uklidnění
v pýr palouku, tak neobnaženého,
30 nech, nechť tě chvíli hledá noha čilá,
která své bludné kroky zaslíbila ' řetězu tvého štítu královského.
Nechť cítí tíhu pouta šlechetného
svoboda, sudbou štvaná nekonečně:
neb za tvůj soucit Euterpé pak vděčně
svůj sladký nástroj rozezvučí, vřelá,
byť trouba Fámy se již odmlčela.

- I** Byla rozkvetlá roční doba, v níž Slunce vstupuje ve znamení Býka (znamení Zvěrokruhu, které připomíná Jupiterovu klamnou proměnu v býka, když unesl Európu). Slunce vstupuje v souhvězdí Býka v měsíci dubnu a tehdy nebeský býk (jehož čelo je vyzbrojeno půlměsícem rohů, čelo zářící a osvětlené světlem Slunce, proniknuté Sluncem tak, že paprsky nebeského tělesa splývají se srstí zvířete) vypadá, jako by pásl hvězdy (nutí je zblednout ve svém lesku) na modře safírových polích oblohy.
- 7** V té době tedy jeden mládenec – pro svou krásu mohl být, spíš než jiných Ganymédés, číšníkem Jupiterovým –, jenž ztroskotal na širém moři a byl daleko od té, kterou miluje a která ho odmítá, s pláčem svěčuje své sladké nářky moři, a to tak naléhavě, že Oceán se slitoval a využil mladíkova ubohého nářku k tomu, aby utišil vítr a vlny; mladíkova bolestná píseň téměř jako by zopakovala zázrak sladké lyry Arionovy. (Když se pěvec Arion plavil z Itálie do Korintu, chtěli jej námořníci uvrhnout do moře a zmocnit se jeho majetku. Arion je požádal, aby si mohl před svou smrtí zazpívat, a když mu to dovolili, hlas jeho lyry přivábil delfíny. Protože viděl, že nemůže očekávat milost od těch, kteří jej chtěli zabít, vrhl se sám do moře; jeden delfín ho však na hřbetě dopravil na pevninu. Stejně zapůsobil pláčtivý zpěv našeho trosečníka, takže moře se nad ním slitovalo a zachránilo mu život.)
- 15** Milosrdné prkno z borovice (stromu na horách vždy odvráceného od jižního větru zvaného Notus, svého nepřitele), malý kus prkna ze ztroskotavší lodi dostatečně posloužil našemu poutníkovi jako „delfín“, posloužil k záchraně života nerozvážného mladíka, který si troufal světit svou cestu pustině vln a svůj život prknu, pramici.
- 22** Když byl nejprve pozřen mořem a potom vlnobitím vrácen na břeh, vstoupil na pevninu nedaleko místa, kde se tyčí skalisko korunované orlími hnízdy, spletenými ze suchého rákosí a teplého peří. A tak náš trosečník, jenž vystoupil z moře pokryt pénou a chaluhami, našel útolek mezi týmiž vysokými skalami, v nichž hnízdí orlí, ptáci zasvěcení Jupiterovi.

Byl květů čas, rozkvetlá roční éra,
v níž lstivý zloděj Európy zas pase
– půlměsíc, rohy: čela vyzbrojení,
a Slunce splývá s jeho srstí svitem –
čest nebe, zářící tipytem,
na safírové pláni hvězdy ranní,
když ten, kdo mohl číši stavět, zdá se,
než jiných z Idy líp před Jupitera
– ztroskotavší, v cizině, v povržení –
pláčtivě sladké lásky naříkání
dá slitovnému moři,
poslouživ vlnám, větru v jejich skonu,
pláč v bezútěšném hoři
za druhý sladký nástroj Arionův.

15 Ze sosny z hor, ve věčném odvrácení
od Nota, soka zlého,
kus kmene soucitého
– malé prkno – delfínem bylo skvělým
poutníkovi, jenž nezná zastavení,
pouť Libyi vln svěřiv bez prodlení
a dřevu život celý.
Zprv oceán jej pozřel znenadála,
pak vyzvrátil v své pěny,
blíž útesu, jenž strměl, ověnčený
rákosím suchým, teplých brků plný
– jen chaluhy a vlny –,
asyl našel, kde hnízdo skála dala

29 Mladík políbil písek a jako vděčný dar nabídl skále malou desku z roztrfštěné lodi, desku, která jej dopravila až na břeh: vždyť i skály jsou citlivé k projevům vděčnosti. Potom svlékl a důkladně vyždímal svoje šaty, aby celý ten „oceán“, který vypily – veškerá voda, již byly nasáklé –, vytekla z látky do písku. A posléze je rozvěsil na slunci; slunce je lehce olizuje svým sladkým jazykem z vlažného ohně a svým mírným teplem je část po části zasahuje a vysušuje tak, že nakonec teplo vypaří a zapudí tu nejmenší kapičku vody z nejmenší částičky, z nejnepatrnější nitky šatů.

42 Jakmile náš nebohý cizinec ucítil, že zlatisté světlo se vytrácí z obzoru (takže soumrak v dále předstírá očím už jenom rozmanitou spleť vod vypadajících jako hory a hor vypadajících jako moře), znovu oblékl své šaty, které zachránil před zuřivostí moře, a ztéká věčnělky skal v nejistém světle soumraku (ne tolik unaven jako spíš udiven), šplhá po skaliskách vysokých tak, že stěží by je svým letem ověnil ten nejrychlejší a nejdůležitější pták.

52 Když konečně zdolal vrcholek jsoucí přesným předělem a nedobytnou hradbou mezi stále bouřícím mořem a tichým polem, jistějším už krokem zamířil k nepatrně kmitající záři světa, v dále sotva postřehnutelného, patrně lucerny v nějaké chýši, která – podobna zakotvené lodi – uprostřed toho nejistého zálivu stínů vyznačovala přístav.

Jupiterovu ptáku.

Políbí písek, z rozbitého vraku
30 část oné desky malé,
co na pláž donesla ho, dává skále:
vždyť ani kámen není
prost slabosti pro věčné lichocení.
Nahý mladík, když tolik upil jeho
šat z moře modravého,
vrací je nazpět pískům na pobřeží
a na slunci jej prostírá v tu chvíli,
a to, lízajíc stěží
jazykem sladkým z ohně mírné síly,
dotírá naň jemně a ostražitě,
nejtenčí vlnu sajíc z tenké nitě.
Jen obzory od jasné světla zory
– co splétaly v své neprůhledné síti
hory s vodou a s plání sláně hory –
45 teď odzraceny cítí,
když – obléklo cizince ubohého
to, co zachránil z moře zuřivého –
jde mezi trny, šero tiše padlo,
a skaliska, jež rychlé křídlo zvládlo
by stěží, byť i směle,
– mihn udiven než zmaten – ztéká skvěle.
Konečně vrchol vzdá se
– moře, napořád znící,
venkova, v stále tiši,
soudce i hráz, nezdolná v každém boji,
jistější nohou svojí
zamíří k blikající
krátké záři v mihotajícím jase:
k lucerně v malé chýši,
kotvíci zde, v nejistém temném hávu
zálivu stínů, svědčíc o přístavu.

62 Mladý poutník se obrací k světlu a praví: „Ach blikotající paprsky světla, nejste-li ohněm Kastóra a Polluxe, děti Lédiných – nejste-li světly v kastilštině zvanými *obes* *Eliášim*, která se někdy objevují na vrcholech stěžňů a která námořníci považují za znamení příznivého počasí – buďte alespoň světlym zakončením mého ubohého osudu, necht alespoň ve vás nalezně úlevu má nepohoda.

64 A poněvadž se obává, že nějaké nepřející zanedbané stromoví se postaví mezi něj a světlo nebo že větry se spiknou a uhasí tu záti, dává se náš mladík pilně na cestu, podoben venkovanům krácejícím po neschůdných horách, jako by to byla pohodlná rovina, venkovanům vedeným karbunklem, světelným kamenem, jasným i ve srovnání s hvězdami, kamenem, který – má-li pravdu neověřená tradice – nese na svém čele jistý tvor milující temnotu, takže kámen je jakousi korunou či tiárou, kterou nehodně ten tvor nese na své hlavě, a čelo tvora, ozdobené týpčícím se kamenem, vypadá jako zářící vůz nočního slunce; nuže stejně tak se náš mládenec pilně dává na cestu, kráčeje houštinou stejně rychle jako po rovině, a bez ohledu na chladnou noční mlhu upírá svůj zrak k onomu světlu, které je jakýmsi karbunklem, k němuž on spěje, které je magnetickým pólem jeho kompasu, a skučení větrů a praskot větví v lese nejsou s to zabránit mu, aby ho dosáhl.

84 Bdělý pes u chatrče ucítil nablízku mladíka a rozštěkal se, a ač se jej snažil svým štěkáním zahnat, ve skutečnosti mu upřesňuje směr cesty. Už je zřetelně vidět světlo, které se zdálo jevílo nepatrné, zblízka však je tak mohutné, že v něm hoří rozložitý dub, spalován na popel jako obrovský motýl scěchnutý světlem.

90 Sem tedy dospěl mládenec a byl srdečně, nehledanými slovy pozdraven pasáky koz, kteří věnovali Vulkána (boha ohně), kteří seděli v kruhu kolem ohniště.

94 Ach přístřeší, šťastný útulku v kterékoli hodině dne nebo života, chráme Pales, ochránkyně pastýřů, dvore Flóry, bohyně květů! K tvému zbudování nebylo zapotřebí umění moderního stavitele, horlivě načrtávajícího

„Paprsky“ – dí k nim – „ne-li Lédy děti rozchvělých, buďte aspoň štěstí mého světlym koncem!“ A – strach mu bát se velí barbarských stromů, závistivých snětí

lstoných zaskočení, ne-li
spiknutí větrů tajného a zlého –
jak prostí vesničané
neschůdnou horou, snadnou rovnou plání
sleduje bděle, zdá se,
– i přes temnoty, skvoucí se v své kráse,
přes hvězdy, v záti denní –
kámen, tiáru, které hoden není
– nelže-li báje apokryfní zcela –

75 ponurý tvor, z jehož pevného čela
je zářný vůz, jenž nočním dnem se valí:
tak pilný mladík maně
rychleji vpřed se běže,
měře houští a keře

stejnou nohou jak rovin širé pláně,
upřen, necht mlha ve svůj chlad ho halí,
na rubín, sever střelky, které věří,
přes rachot vichru, svistot snětí v keřích.

Pes bdělý doma zde je,
už halasí, poutníka zahnat chtěje,
a to, co nepatrné

bludičkou plálo, blízkým jaselem hoří,
že statný dub se v plameny v něm noří,
rozpjatý motýl do popele trne.

90 Nuž, přichvátal, pozdraven, jinoch milý,
bez ctižádosti, bez všech krasořečí
vůdci, co kozy vodí do bezpečí,
jež Vulkána věncovím obtočili.

„Oh, šťastné v každé chvíli
přístřeší nehynoucí,

návrhy, škrtajícího a kreslícího plány, usilujícího naplnit nesmírnou vypuklinu nebe převysokou stavbou, k tvému zbudování postačilo pár kručinek na kmenech dubů; ach chudá chýško, v níž není třeba zbraní k bezpečnému přebývání, protože sama tvá prostota chrání pastevce lépe než pastýřův hvízd chrání stádo! Ach přistřeší, ach šťastné útočiště v kteroukoli hodinu!

108 V tobě nepřebývá ctižádost, stále bažící po nových přívalech poct, bohatství a chvály; v tobě neprodlévá závist, živěná egyptskými hady; v tobě se nenachází přetvářka, která nastavuje lidskou a příjemnou tvář, ale uvnitř skrývá zlý a smrtelný úmysl, tak jako výmluvná sůnga (která má zpočátku lidskou, ale nakonec zvířecí tvář), přetvářka, která jako thébská sůnga obratnými slovy našeptává to, co má uškodit, a svým klamem nadouvá namyšleného dvořana (moderního Narcisa, který již nevyhledává studánky, v nichž by se zhlédl, který již neopovrhne nymfou Échó, jako bájný Narcis, ale zato opovrhne studánkami pravdy, studánkami, které by mohly zachytit jeho vlastní obraz, když vyhledává echo vychvalování); ani v tobě nežije dvorská obřadnost, která se vybíjí v salvách drzosti – ničících nejdrahocennější čas neužitečnými komplimenty –, ta světská ceremonie zavedená v palácích, již se vysmívá venkovská upřímnost, opírající se o zakřivenou pastýřskou hůl. Ach přistřeší, ach šťastné útočiště v kteroukoli hodinu!

124 Tvůj práh rovněž nepoznal pochlebování, které je jakoby Sirénou ve vodách královských paláců, na jejichž písčínách, ukolébány klamným zpěvem lichotky, ztroskotaly toliké lodi – ztroskotalo tolik dvořanů – a staly se trofejími a kořistí libé iluze, která je uspala; v pastýřské chýši se nevyskytuje ani lež, věnující se pozlácování ohyzdných nohou páva – věnující se pochlebování mocnému pánu, a dokonce jeho vadám –, zatímco páv rozvírá svá pera – zatímco pán dává najevo svou moc, kterou soustřeďuje ve svých rukou –, ani tu nedochází k hrozným pádům milců, kteří jako noví Ikarové vzletají s navoskovanými křídly, a poněvadž se snaží dostat se co

oltáři Pales, dvorci Flóry skvoucí!

Ne um moderních časů
smazával plány, za modely spěje,
ke klenbě nebes připodobnit chtěje
tvé vzosné stavby krásu;
kručinky v dubu křivém
ty jsou tvým chudým zdivem,
kde líp než zbraně chrání
nevinnost druhy plání,
než hvízd skot zabloudilý.
105 Oh, šťastné v každé chvíli
přistřeší nehynoucí!
Nepřechováš žhoucí
ctižádost, poct tak dravou,
ani tu, jejíž stravou
cikánský had, nic více:
ne tu, jež začne sice lidské líce,
a končí v šelmě dravé,
té sfinze povídkavé,
co Narcisa dnes nutí
ech žádat si a studánkami zhrdat,
ba ani tu, co v salvách drze mrhat
prach času cenný neváhá v zlé chuti:
ceremonii světa,

120 k níž prostota jen pouhý výsměch metá
s berlou, kam stáda cílí.
Oh, šťastné v každé chvíli
přistřeší nehynoucí!
Tvůj práh, ten nezná lhoucí
lichocení, Sirénu ze skalisek
královských dvorů, jejichž pláže písek
byl hrob mnohému dřevu:
trofeje sladké lbezného zpěvu.
Zde není lež, by pýše k službě byla,

POZNÁMKA
K PROZAICKÉMU PŘEPISU SAMOT

Nedocenitelným pomocníkem při tomto převodu mi byla díla vynikajících vykladačů a obhájců Samot v XVII. století: Pellicerovy Lecciones solemnes (Slavné lekce), Anotaciones (Poznámky) Pedra Díaze de Rivas, Examen del Antídoto (Zkouška protiláku) Abada de Rute a především komentáře Salceda Coronela.

Tento převod není určen zasvěcenému a odborně vzdělanému čtenáři, zato všem milovníkům poezie, kteří nemají dostatek času nebo náležitou průpravu, aby mohli překonávat značné obtíže, na něž při četbě Samot narazí. Pořídil jsem jej proto, že mě zlobilo, jak bloupe se v literárních příručkách, a dokonce v literárněvědných dílech napořád opakuje, že Samoty jsou naprosto nesrozumitelné, že jsou samá výstřednost, bláznovství a podobně. Tyto názory mohou přežívat jen díky rutině spojené s duševní leností. Nesnadné je v takových případech označováno za nesrozumitelné a bláznovstvím je všechno, co se vymyká přizemnosti, na kterou si zvykli původci takových řečí.

A právě proti nim bojuji. Moje práce je arcit nevděčná. Jednak proto, že bude zřejmě marné otevřít oči těm, kdo se tolik přičiňují, aby neviděli. A kromě toho proto, že při zdůrazňování logické struktury Samot jsem byl nucen verš za veršem a strofu za strofou bořit zářivou básnickou průzračnost a skvělý svět básnické intuice, který je v obou básních jedinečnou a dokonalou formou vyjádřen. Bylo by tudíž politováníhodným omylem, kdyby se čtenář před touto brožurou popela, před těmito troskami krásy, které mu předkládám, poctivě domníval, že má co činit s živým Góngorovým dílem.

Nikoli. Ten, kdo chce okusit Samoty, musí je číst vždycky v té podobě, jak je napsal don Luis de Góngora. Můj převod si neklade za cíl nabravit nenabratelné. Nabízím zde pouhý klíč, který může usnadnit přístup k dílu, který však neodemkne dílo samo. Lze přeložit logický smysl Samot, ne však jejich básnický význam. A tato nemožnost převodu nebo dokonalé nábrady Samot je nejlepším důkazem jejich básnické síly.

Nedoporučuji číst tento převod přímo. Nechtě se k němu čtenář Góngorových veršů uchýlí, pouze má-li nějakou nesnáze. Pro snazší orientaci jsou verše původního textu odpočítány po patnácti a převod je rozdělen do krátkých odstavců, u nichž je uvedeno pořadové číslo verše, k němuž se začátek příslušného odstavce vztahuje.

Samoty obsahují mnoho mytologických, historických a zeměpisných narážek, leckdy sotva postřehnutelných. Abych se vyhnul poznámkám, vtělil jsem údaje mající prozradit dnešnímu čtenáři, nať Góngora naráží, přímo do převedeného textu.

Snažil jsem se stát vždy na autorově stanovisku. Jestliže omylem nebo vinou nedokonalého poznání tvrdí něco ne zcela pravdivého (např. že tuleni mají šupiny), tvrdím já totéž a pokračuji dál. Rovněž se nesnažím napravovat autora tam, kde si protiřečí. Nesmíme zapomínat, že historie, geografie a přírodní vědy, z nichž autor čerpá, neodpovídají dosud stavu poznání v XVII. století. Řídě se obecnými zvyklostmi téměř celé renesanční literatury, navrácí se Góngora z vlastní vůle do myšlenkového a představového světa latinských autorů. Například téměř neustále se zmiňuje o Herkulových sloupech a považuje je za nejvyšší cíp světa. Veden tímž duchem připouští platnost všech antických bájí a představ vztahujících se k různým živočichům: vzkršení ptáka fénixe, oplodnění andalusských klisen zefýrem atd.

Neusiloval jsem o dokonalé dílo. Některé nesnáze v těchto

básních jsou a vždycky budou nepřekonatelné. Ale i na místech nejpřístupnějších nesmíme zapomínat, že překlad, a především překlad básně, je odrazem určitého temperamentu. Také jsem neměl v úmyslu provádět nějaké vědecké bádání a málo mi záleželo na tom, že v nepodstatném jsem chybil, jestliže v hlavním jsem uspěl.

DÁMASO ALONSO

DOSLOV

Českým překladem Samot byl u nás učiněn další pokus vystoupit na samy vrcholy Góngorovy poezie. Jeden z nich, Báje o Akidu a Galatei, byl zdolán před třiceti lety, druhý, ať básnicky strmi snad ještě výš než první, zůstal dlouho českým jazykem nedotčen. Ne že by jeho skvělost nelákala první české překladaatele Góngory, jejich volbu však ovlivnila jiná okolnost, o níž bude ještě zmínka.

Obě své nejrozsáhlejší a nejvýznamnější básnické skladby napsal Luis de Góngora y Argote v letech 1612 až 1613 v Córdobě, v též městě, kde se roku 1561 narodil, kde po studiu na salamancké universitě našel při tamější katedrále hmotné zabezpečení a kde – po delším působení na madridském dvoře ve funkci kaplana Filipa III. – roku 1627 skončil.

Na rozdíl od svých menších básnických útvarů, romanci, letrillas, sonetů aj., zintenzívnil a zhuťnil Góngora v Báji a v Samotách své estetické postupy do té míry, že v dosavadní kultistické poezii představují nový směr, známý pod jménem góngorismus. Góngorismus v podstatě navazuje na dosavadní španělskou poezii inspirovanou italskými vzory a její vývoj dovádí k extrémním důsledkům.

Ohlas Góngorova činu byl tak prudký, že španělský literární svět se tehdy rozdělil v jeho hodnocení do dvou táborů: jeden básníkem zavedené novoty přijal s nadšením, druhý je pohoršeně odmítl. Kousavou kritikou častovali Góngora i jeho dva slavní současníci Lope de Vega a Quevedo.

Hlavním terčem výhrad byla schválná, nesrozumitelnost

a zabalenost Góngorových veršů, což vyvolávalo dojem provokativní povýšenosti. Autor se proti kritikům obrátil známým výrokem, že mu bylo cti učinit se temným pro blupáky. Jakkoli je ten výrok anekdotický, nemůže odvést naši pozornost od závažného problému, který byl Góngorovým kultismem nastolen a jenž se stal problémem vlastním moderní poezii: je to tzv. nesrozumitelnost básnického projevu. Kultivace a individualizace básnického výrazu jdou tu tak daleko, že tato poezie uniká z okruhu obecné srozumitelnosti a její tvůrce si natrvalo vyslужuje označení básníka temného. A přesto sféra jeho poezie je dokonale přístupná, ba průzračná. Pokud ovšem do ní vstupujeme znát těch principů, které ji její původce stanovil.

Kultismy, jimiž Góngora „zastřel“ svou poezii, zahrnují především oblast lexikální, syntaktickou, metaforickou a mytologickou. Barvitě a zvukně slovní kultismy, tolik dráždící ve své době některé literáty, ztratily časem svou výlučnost, většina jich dokonce Góngorovou zásluhou vplynula do obecné zásoby slov. Markantnější jsou „schválnosti“ syntaktické. Vycházejí z latinské větné stavby, přizpůsobuje ji Góngora pomocí syntaktických přesunů natolik své kultistické estetice, že jeho text leckde budí dojem nepřehledné změti. Důkladnější pozorná četba však odhalí vzácně přesnou a promyšleně důslednou větnou vazbu. Její vysledování může být pro čtenáře zdrojem dramatického požitku. Góngorův obraz a metafora hraji velice významnou roli v ozářování všedních věcí leskem poezie. Pokud čerpají z antické mytologie, nabývají podoby učiněných kryptogramů. Již v Góngorově době považovala řada komentátorů za užitečné dešifrovat tuto – a nejen tuto – vrstvu Góngorovy poezie. Sluší se tu uvést Pellicera a Salceda Colónela, o něž se opírá i nejzasvěcenější současný Góngorův exeget Dámaso Alonso.

Důvodem, proč Černý s Holanem dali přednost Báji o Akidu a Galatei před Samotami, je torzovitý ráz druhé

skladby. Góngorův přítel Díaz de Rivas uvádí ve svých komentářích, že Góngora zamýšlel napsat Samoty čtyři: Samotu polí, břehů, lesů a pustín. Na týž počet usuzuje i Pellicer, podle jeho mínění však měly symbolizovat čtvero údobí lidského života: dětství, dospívání, mužný věk a stáří. Třetí a čtvrtou Góngora nenapsal, druhou zanechal nedokončenou.

V Báji se Góngora vyjádřil tehdy obvyklou formou mytologického příběhu. Naproti tomu v Samotách si konstruuje vlastní fabuli, útěk láskou ztrápeného mladíka do neznámých krajů. Vzhledem k fragmentární povaze díla by bylo příliš smělé dohadovat se konečného smyslu tohoto epického příběhu, jak jej koncipoval autor. Mladíkovo putování neznámým prostředím je básníkovi především příležitostí, aby mohl rozvinout dobové pastorální variace. Nicméně epická složka skladby není jednoznačná. Vždyť samota mládence zasaženého milostnou strážní uprostřed cizí přírody kmitne i náznakem budoucí tematiky romantické. Spokojme se však zjištěním, že ději a vyprávění není v básni určena role hlavní, že je pouhou záminkou. Je-li příběh v Samotách přítomen pouze oslabenou, byť stále zřetelnou epickou nití, pak tu chybí explicitní filosofická morální nebo náboženská úvaha. Tím však není řečeno, že Samoty, a vůbec gongorismus, nelze z těchto zorných úhlů interpretovat. V té souvislosti stojí za pozornost studie G. R. Hocka *Manierismus in der Literatur* (1959).

Největší část skladby naplňují popisy a líčení krajiny, rostlin, živočichů, lidské práce a zábavy. Tato obdivuhodná registrační potence, otvírající hloubku a šířku oceánů, členitou pevninu i oblačnou výši, tento kypivý zážnam světa je sice již stylizován do barokní pompy, živěn je však – tomu dojmu se nelze ubránit – dosud renesanční zvědavostí. Přitom pestrost okolního světa je Góngorovi jen východiskem, nikoli cílem. Svět s celou svou svěžestí a pestrostí nepředstavuje pro něho žádnou estetickou hodnotu. Má-li na

ni být povýšen, je nezbytné nejdříve popřít jeho smyslovou skutečnost a potom na jejím místě pomocí básnického výrazu vybudovat autonomní svět sřichovaných estetických hodnot.

Snad jen politováníhodná nechápavost dokázala nazvat tento maximální básnický úkon, toto stvoření nezávislých krajin poezie prázdnotou nebo úpadkem, ačkoli je nejvlastnějším důkazem básnického génia.

Ještě několik poznámek k českému překladu Samot. Netřeba snad zdůrazňovat, jak nesnadný a riskantní to byl úkol. Až na nepatrné výjimky bylo v české podobě Samot uchováno rýmové schéma originálu, důsledně byl podržen i veršový rozměr, tzv. silva, libovolné střídání jedenáctislabičného a sedmislabičného verše. Až k nejvyšší únosnosti domácího jazyka byla respektována Góngorova kultistická syntax. Byla mobilizována barva i hudba českého jazyka, aby čtenář nebyl ošizen o tóny a odstíny Góngorovy vybrané španělštiny. Chci však zdůraznit, že zápas, jímž se český básník zmocňoval jednoho z nejneprístupnějších a nejnáročnějších textů světové klasické poezie, nebyl podstoupen pro uspokojení pedantů, ale pro čtenáře s nejvyšším uměleckým vkusem. Aby se jim Góngorův poetický svět otevřel co nejširše, provází verše prozaický převod Dámasa Alonsa. Vzhledem k mnohoznačnosti některých pasáží Samot uvádí Alonso v poznámkách další možné interpretace jiných autorů. Český překlad se však jednotně přidržel výkladu Alonsova a z toho důvodu jsou připojené poznámky, mající význam spíš literárněvědný, vypuštěny.

JOSEF FORBELSKÝ

OBSAH

Věnování vévodovi z Béjaru - - - - -	10
Samota první - - - - -	14
Samota druhá - - - - -	80
Poznámka k prozaickému přepisu Samot (Dámaso Alonso) - - - - -	140
Doslov (Josef Forbelský) - - - - -	143